

FRÁSÖGN

af „Transatlantic Forum“ fundi NATO-þingsins í Washington 8.–9. desember 2014

NATO-þingið, Atlantshafsráð Bandaríkjanna og National Defence University (NDU) efna árlega til fundar, „Transatlantic Forum“, um helstu málefni Atlantshafssamstarfsins í Washington D.C. Fundurinn fer fram í húsakynnum NDU í McNair-virki í Washington og var nú haldinn í fjórtánda sinn. Þátttakendur voru þingmenn aðildarríkja og aukaaðildarríkja NATO-þingsins auk embættismanna og sérfræðinga í alþjóðamálum. Fundinn sóttu af hálfu Íslandsdeildar NATO-þingsins Þórunn Egilsdóttir, formaður, Össur Skarphéðinsson, varaformaður, og Birgir Ármannsson, auk Örnú Gerðar Bang ritara.

Megintilgangur hins árlega fundar er að gera fulltrúum NATO-þingsins kleift að ræða sameiginleg málefni er varða öryggi og varnir Evrópu og Bandaríkjanna við aðila úr bandaríska stjórnkerfinu, fræðasamfélagi, hugveitum og öðrum stofnunum. Fundurinn er iðulega skipulagður á þann hátt að nokkur svið alþjóðamála sem mikið hefur borið á á undangengnum missirum eru tekin fyrir, bandarískir sérfræðingar halda framsöguerindi og eiga svo umræður við NATO-þingmenn.

Í umræðu um stöðu Atlantshafssamstarfsins eftir leiðtogafund NATO í Wales í september sl. var Stephen Hadley, fyrrum öryggismálaráðgjafi George W. Bush, fyrrverandi forseta Bandaríkjanna, frá 2005–2009, framsögumaður en auk hans tóku fjölmargir þingmenn til máls. Í umræðunni kom m.a. fram að Pútín, forseti Rússlands, héldi Úkraínu í óvissu þar til þeir viðurkenndu þau mistök sín að hafa horft til aukins samstarfs við Vesturlönd. Hadley sagðist óttast að ef Pútín næði fram vilja sínum í Úkraínu muni hann færa sig í áttina að baltnesku ríkjunum og auka áhrif sín í fyrrum Sovétlýðveldunum. Hann taldi mikilvægt að fullvissa aðildarríki NATO um að 5. grein Atlantshafssáttmálans um að vopnuð árás á einn eða fleiri samningsaðila skuli talin árás á þá alla væri í fullu gildi. Einnig lagði hann áherslu á stefnu NATO gagnvart Austur-Evrópu og nauðsyn þess að koma á stefnu í orkumálum milli Evrópu og Bandaríkjanna þar sem þjóðirnar reiddu sig í minna mæli á Rússland. Þá áréttaði hann að nýtt kalt stríð væri ekki ákjósanleg staða.

Össur Skarphéðinsson tók þátt í umræðum um efnið og spurði Hadley út í viðskiptaþvinganir gagnvart Rússum og hvort þær væru í raun að skila árangri. Hann gagnrýndi að ekki væri ljóst hvaða áfangar þyrftu að nást til að þeim mætti aflétta en jafnan þyrfti að fylgja skýr skilaboð um við hvaða aðstæður þær yrðu afnumdar. Hadley sagði viðskiptaþvinganir alltaf erfiðar og að þær einar og sér muni ekki skila þeim árangri sem markmiðið sé að ná. Þá voru fundarmenn sammála um að litlar líkur séu á því að samskipti NATO og Rússa komist í samt lag í náinni framtíð. Segja má að framkoma Rússa við Úkraínu sé mesta ógn við öryggi Evrópu frá lokum kalda stríðsins. Alþjóðalög, venjur og viðmið, svo og venjubundnar diplómatískar samskiptavenjur hafa verið hunsaðar og enn er óljóst hvað Pútín hefur í huga varðandi framhaldið.

Jafnframt var fjallað um öryggismál yfir Atlantshaf og landfræðipólitík með skírskotun til Rússlands og Úkraínu. Angela Stent, prófessor og framkvæmdastjóri miðstöðvar um Evrasíu, Rússland og Austur-Evrópufræða í Georgetown-háskóla hélt fyrirlestur um efnið og svaraði spurningum nefndarmanna. Hún ræddi hnignandi samskipti Bandaríkjanna og Rússlands og nefndi í því sambandi áhrifavalda eins og stríðið í Sýrlandi og ólíka afstöðu ríkjanna til þess. Einnig nefndi hún mál bandaríska uppljóstrarans Edward Snowden sem áhrifavald í versnandi samskiptum ríkjanna. Snowden hefur dvalið í eitt og hálft ár í Rússlandi, en hann hlaut pólitískt hæli í landinu sumarið 2013, þvert á vilja bandarískra stjórnvalda sem óskuðu eftir því að rússnesk stjórnvöld sendu hann til baka til

Bandaríkjanna. Þar braut Pútín blað í samskiptum ríkjanna sem hafa ekki verið söm síðan. Stent sagði að eins og málum væri háttað í dag væru frosin átök milli ríkjanna besta mögulega niðurstaðan þó hún sé síður en svo góð. Pútín gagnrýnir Vesturlönd harðlega fyrir viðskiptaþvinganir og viðhorf ungs fólks í Rússlandi er í auknu mæli fjandsamlegt gangvart vestrænum heimi.

Þá var rætt um nýja viðbúnaðaráætlun bandalagsins (e. *Readiness Action Plan*) sem samþykkt var á leiðtogafundi NATO í september sl. Markmiðið með áætluninni er að bregðast við breyttu öryggisástandi í Evrópu eftir innrás og innlimun Rússa á Krímskaga. Mjög var lagt að þjóðum að árétta skuldbindingu sína og framtíðarsýn um 2% framlag af VÐF til varnar- og öryggismála á leiðtogafundinum. Megináherslan er að ekki verði frekari niðurskurður og sköpuðust líflegar umræður um mishátt framlag aðildarríkjanna sem mörg hver eiga erfitt heima fyrir að sannfæra kjósendur sína um aukið framlag til varnarmála.

Næst var fjallað um vaxandi áhrif hryðjuverkasmataka sem kenna sig við Íslamskt ríki (ISIL/ISIS) og vonbrigði með niðurstöður arabíska vorsins. Lawrence R. Silverman, sérfræðingur frá utanríkisráðuneyti Bandaríkjanna, og Michele Dunne, sérfræðingur hjá Carnegie Endowment for International Peace í Washington, héldu erindi um efnið en auk þeirra tóku fjölmargir þingmenn til máls. NATO hefur ekki beina aðkomu að málinu, en allar bandalagsþjóðirnar styðja alþjóðlegar aðgerðir gegn ISIL/ISIS. Dunne vakti í máli sínu athygli á þeirri hnattrænu staðreynd að styrkur einstaklingsins hafi verið að vaxa á kostnað ríkja og mikilvægt væri að stjórnvöld væru meðvituð um þessa þróun.

Össur tók þátt í umræðum um efnið og spurði hvort ástandið í Mið austurlöndum í tengslum við vöxt og áhrif ISIL hafi aukið á möguleika Kúrda sem berjast fyrir stofnun sjálfstæðs ríkis, Kúrdistan, og hvort Bandaríkin mundu styðja þá þróun. En hersveitir Kúrda hafa að undanfögnu barist gegn liðsmönnum ISIL með aðstoð frá vestrænum ríkjum. Silvermans svaraði því til að sjálfstætt Kúrdistan mundi auka enn á óstöðugleikann á svæðinu og skapa frekari spennu innan þess. Markmiðið ætti að vera að tryggja að Írak liðaðist ekki í sundur og Kúrdistan sé þegar sjálfstjórnarsvæði innan Íraks. Afstaða Bandaríkjanna væri því óbreytt varðandi sjálfstæði Kúrdistan. Jafnframt spurði Össur hvort það að Bandaríkin og Assad, forseti Sýrlands, séu að berjast gegn sameiginlegum óvini, ISIL, mundi hafa jákvæð áhrif á samskipti ríkjanna. Dunne sagði samskipti Bandaríkjanna og Sýrlands óbreytt og það að Assad sé þessa stundina að berjast gegn ISIL muni ekki breyta neinu þar um. Hann áréttaði að þar til nýverið hafi Assad verið tiltölulega sáttur við ISIL en það hafi runnið á hann tvær grímur þegar þeim óx ásmegin og í framhaldinu hafi hann skipt um skoðun. Það sé því ekki raunin að Bandaríkin og Sýrland séu að berjast sem meðspilarar gegn ISIL.

Einnig var fjallað um ástandið í Afganistan og verkefnið Rolute Support eða „Einarður stuðningur“ sem hefst 1. janúar 2015 og mun standa yfir í tvö ár. Fram kom m.a. að vel hefði gengið að byggja upp innlendar öryggissveitir sem tekið hefðu við stjórn svæða landsins. Brottflutningi ISAF-sveita NATO verður lokið fyrir árslok 2014 en eftir brottför fjölþjóðahersins þarf engu að síður að styðja mjög dyggilega við stjórnvöld í Afganistan til að tryggja þau í sessi enda er öryggi og stöðugleiki forsenda þess að hagkerfið geti þróast eftir stríðstímann.